

Allt eller inget

En film om mod, fantasi, kraft och överlevnad efter Roald Dahls bok med samma namn.

Åldersrekommendation:
åk 9 / gymnasiet

En filmhandledning av
Mats Nilsson

Det här är en filmhandledning som vänder sig främst till gymnasielärare i samhällskunskap och engelska. Det här är nämligen en engelsk film mitt i tiden. En film om arbetslöshet och vad vi gör med våra liv när hela tillvaron vänds upp och ner. Inget jobb, inga pengar. Vilka nya värderingar får vi, vilken ny moral tvingas vi anamma?

Men det är också en film om kreativitet, om mod och först som sist en film om vikten av solidaritet och vänskap. Inte minst mellan män. Och – det är en rolig film. Mycket rolig.

Filmens handling

Inledningsvis får vi se en annan film av sin tid. En glad, sprudlande reklamfilm för stälstaden Sheffield, en stad med alla möjligheter, en stad som sysselsätter 90 000 arbetare inom sin industri, en stad med två stora fotbollslag och en stad med både utmärkta möjligheter till shopping och nattliv. Yorkshires pärla, varken mer eller mindre.

Så klipper filmen och skylten "25 år senare" kommer upp. Den skrytliga reklamfilmen var alltså från början av 70-talet, nu råder en annan tid. Vi befinner oss i en öde stålfabrik, vi möter två män, Gaz och Dave, och Gaz son Nathan. Tillsammans håller de på att stjäla en rostig balk, men blir överraskade av en förbipatrullerande vakt. De gömmer sig inne i fabriken, vakten läser och utanför marscherar fabriksorkestern förbi. Den har man ännu inte lyckats tysta och lägga ner. (För övrigt ett litet eko från en "kusin" till *Allt eller inget*, den likaledes eng-

Kampen för den manliga självkänslan kan ta sig märkliga uttryck. Här i filmens final och det är snart dags för "the Full Monty" (filmens originaltitel som betyder ungefär att visa allt!).

elska filmen *Brassed off*, som just handlar om en fabriksorkester som kämpar på i skuggan av den nedläggningshotade gruvan).

När Gaz och Dave inte småtjyvar tillbringar de dagarna på den lokala arbetsförmedlingen. Här haglar gläporden och cynismerna, det enda alla tycks överens om är att här får man inget jobb. Den som på olika sätt hoppas, möts av hänflabb.

Så en kväll får staden besök av det manliga strippgänget Chippendales. Till Gaz och Daves förfäran fylls lokalen av kvinnor och det värsta, för Dave, är att bland annat hans fru, Jean, tillhör dem som står längst fram – skrikande.

Ett hårt slag för våra båda manliga hjältar, naturligtvis, men det är ju när motgången känns som störst som kreativiteten behövs som bäst. Och Gaz får då den i Daves ögon fullständigt stolliga idén – kan Chippendales så kan vi! Om man kan få kvinnor att betala 10 pund vardera för att se män klä av sig, ja då finns det pengar att hämta.

Gaz lyckas övertala Dave och tillsammans lyckas man, efter inte helt sportsliga påtryckningar, övertala även Gerald, en gång deras förman

på fabriken, nu också arbetslös. Men framför allt kan Gerald dansa, en viktig detalj för våra blivande stripopor.

Genom tillfälligheter, men också via en audition, i (ännu) en övergiven industrilokal blir de till slut en ensemble på sex man, som börjar lära sig de första stegen. Bland annat genom att finstudera filmen *Flashdance* på video, där Dave konstaterar att huvudrollsinnehavskan Jennifer Beals är bättre på att dansa än att svetsa.

Under en repetition blir de överraskade av polisen, de blir inkallade till förhör och modet inför uppgiften sjunker i takt med att de samtliga blir trakasserade på stan av sina vänner. Fjollighet står inte högt i kurs i kretsen av gamla stålverksarbetare.

Men denna nesliga uthängning i pressen visar sig vara den bästa PR de kan få. Nyfikenheten växer och plötsligt har ägaren till lokalen, där de tänkt sig uppträda, sålt över 200 biljetter. Idén tar form på nytt, alla övertalas och övertygas om att göra en enda föreställning, då man dessutom ska gå ett steg längre än Chippendales. Man ska "go the Full Monty", vilket betyder ungefär "visa

Repititionerna pågår för fullt under Gerald's (Tom Wilkinson th.) ledning i en gammal nedlagd fabrikslokal i Sheffield.

hela härligheten". Alla plagg ska alltså av, för en enda gång. Det blir en bejublad föreställning.

Från industrialism till arbetslöshet

Storbritannien är industrialismens vagg. Det var här den första järnvägen byggdes, mellan Darlington och Stockton 1825. Storbritannien blev under 1800-talet världens ledande industrination och både arbetarklass och arbetarrörelse blev mönsterbildande. Här bildades den första samlade organisationen av fackföreningar, Trade Union Congress, redan 1868. Att jämföra med LO, som grundades först 1898.

Filmen *Allt eller inget* börjar med en glad reklamfilm från tidigt 70-tal, en tid då industrin fortfarande blommade, stål som gruva. Men under 80-talet, framför allt, genomgick den brittiska industrin stora omstruktureringar. Fabriker lades ner, strejker avlöste varandra. Mest känd är den föga framgångsrika gruvstrejken 1984-85, som starkt polariserade samhället.

Detta etableras tydligt i inledningen av *Allt eller inget*, när vi går från den glättiga reklamfilmen till den ekande tomma fabrikslokalen, där två arbetslösa män går och släpar på en balk som de tänker stjäla. Med dessa två första sekvenser slår regissören Peter Cattaneo tydligt fast vad det är han vill berätta i filmen.

★ *Varför tror ni Nathan är med redan från början i filmen, i scenen med balken? Hur tolkar ni scenen med balken, bilen och vattnet? Vilken roll spelar mannen med hunden, som går förbi? Dra paralleller till Sverige, vad hände med de orter där varven lades ner?*

Svart humor och satir

Det låter kanske lite märkligt när man ska förklara *Allt eller inget* för någon vän och öppnar med att "det är en komedi om arbetslöshet". Men i Storbritannien är det inte lika egendomligt. Det finns en lång tradition av att kunna skämta om allting – numera även om drottningen. I ett samhälle med klasskillnader som Storbritanniens har satiren alltid funnit gott fäste. Satir bygger framför allt på att där ska finnas någon att sparka snett uppåt mot och det har britten aldrig haft svårt att hitta.

Sådan humor brukar populärt kallas för svart humor. När man blandar komiska och allvarliga stilmedel, när man inte vet om man ska skratta eller gråta.

★ *Kan ni ge något exempel på scener i "Allt eller inget" som innehåller svart humor?*

Kan man skämta om allt? Bör man skämta om allt? Om inte, ge exempel på sådant som man inte ska få skämta om? Och kanske också exempel på sådant som det borde skämtas lite mer om?

Manligt och kvinnligt

När någon blir arbetslös förändras livet totalt. Man ifrågasätter plötsligt sitt eget värde som människa. För männen i *Allt eller inget* innebär det också att de inte längre känner sig lika mycket som – män. Både Jean och Mandy har jobb, Linda är hemmafru. Men vid de stora nedläggningarna av gruvor och industrier i Storbritannien så är det mest männen som drabbats av arbetslöshet. Kvinnorna har stannat kvar i förvärvslivet. Och vi behöver inte gå så långt tillbaka i tiden när det var självklart att männen arbetade och lika självklart att kvinnorna var hemma.

Detta vanemönster finns nedärvt generation efter generation. Därför är den situation i filmen som männen hamnar i extraordinär.

Gaz är fränskild, hans ex-fru pressar honom på pengar för att han ska få sin del av värdnaden om Nathan. Mandy erbjuder Gaz jobb, som han avstår.

★ *Vilka scener beskriver klasskillnaderna mellan Gaz och Mandy? Hur tror ni att deras liv såg ut före skilsmässan? Hur bodde de, vem tog ansvar för vad? Varför skildes de, tror ni? Vad händer i relationen mellan Gaz och Mandy under filmens lopp? Fundera på vilken vändning deras relation skulle få i en amerikansk film?*

Dave tycks vara mer plågad av arbetslösheten än Gaz. Han plågas av sin begynnande fetma och är osäker i rollen till Jean.

★ *Fråga gärna killarna i klassen hur de skulle reagera om deras flickvänner sprang iväg för att titta på Chippendales. Har de någon förståelse för Daves reaktion? Varför tror ni Dave tar jobbet som säkerhetsvakt och hoppar av strippshowen?*

Gerald ljuger för sin hustru Linda. Hon tror att han arbetar hårt varje dag, hon är stolt över honom. Han törs inte säga sanningen.

★ *Varför ljuger Gerald om sitt jobb? Vad skulle hänt om han berättat det direkt?*

De övriga männen är inte lika utförligt porträtterade som Gaz, Dave och Gerald. Endast Lomper får en egen historia.

★ *Vad gör Lomper första gången vi träffar honom? Beskriv scenen på höjden över staden efteråt, fundera åter i termer av svart humor, vad kan man skämta om?*

Vilken roll i filmen spelar Lompers och Guys homosexualitet? Hur reagerar de andra, fundera speciellt på Gaz och Daves dialog vid begravningen? Varför tror ni regissör och manusförfattare har valt att att "göra dem" homosexuella?

Far och son

Den invecklade relationen mellan Gaz och Nathan är central i filmen. De syns tillsammans i filmens första sekvens, det är Nathan som jagar in Gaz på scenen i slutet av filmen. Gaz kämpar för att få lov att träffa sin son, hans motiv till att ge sig in i stripp-branschen är att få ihop de 700 pund som krävs för att få dela vårdnaden om Nathan.

★ *På vilka sätt är Gaz en bra pappa till Nathan? Ge exempel på scener där han är bra och där han är mindre bra? Utsätter han honom för faror? Är han någon gång ett omoraliskt inflytande på Nathan?*

Försök sätta er in i Nathans roll. Hur ser han på sina respektive föräldrar? Hur påverkas hans bild av pappan när Gaz bestämmer sig att börja strippa?

Nathan är till en början kritisk mot sin pappa, vilken scen i filmen

är vändpunkten?

Fattigdom och snatteri

Det framgår inte av filmen hur allvarligt den privata ekonomin påverkas av att bli arbetslös. Finns det en A-kassa? Hur stor är den? Vi vet inte. Vi får se dem stämpla, men vi får också se Gerald och Lindas hus tömmas på kapitalvaror och vi får se Gaz något enkla lägenhet. Om man stjälar en gammal rostig balk på en fabrik, då har man väldigt ont om pengar.

★ *Fundera på fler exempel i filmen som understryker den nya fattigdomen?*

När vi sett hur knapert de har det förhåller vi oss förmodligen annorlunda till de flera tillfällena i filmen då vi får vara vittne till snatteri. Inför de första stripp-övningarna plockar Dave på sig köpvideon *Flashdance*, vid samma tillfälle går Nathan omkring och äter godis i affären, godis som han inte betalat för. Och, i samband med Lompers mammas begravning, rusar Gaz och Dave ut ur affären med en svart kavaj.

★ *Diskutera hur dessa stölder skildras? Är det skillnad på snatteri och snatteri? Är det okej ibland? Ska man acceptera en annan moral när man blir arbetslös? Vad skulle ni göra med snabbare om ni ägde en affär?*

Att starta eget

Ett av de mest förekommande honnorsorden under 80- och 90-talen har varit att "starta eget". Vi befinner oss, för att tala med Carl Bildts ord, mitt i ett pågående systemskifte. Fackförbunden tappar i inflytande, var och en står sig själv närmast. I de finmaskiga skyddsnäten av social och ekonomisk trygghet gapar nu stora hål. Det talas om ett 2/3-samhälle, ett framtida samhälle där 1/3 av befolkningen ständigt kommer att befinna sig utanför arbetsmarknaden, utanför samhället. De politiska gränserna har suddats ut, fler och fler antyder att det inte är någon skillnad om Bildt eller Persson sitter vid rodret. Skutan styr mot samma håll ändå. Den nya kaptenen heter "Marknaden", lite anonym men rätt hård i nyporna.

Det är i detta nya samhällsklimat som det talas allt oftare om att "starta eget". Och vad Gaz, Dave och de andra gör, fast i liten skala, är ju att de "startar eget". De tar upp kampen med Chippendales och öppnar strippklubb. Och kanske inte bara för en kväll. De tar ett initiativ, de bestämmer sig för att de har en vara att sälja – sina kroppar – och de går upp på scenen och säljer den.

★ *Föreställ er nu att de sex männen är sex kvinnor. Hur skulle det uppfattas? Skulle det bli lika komiskt? Hur skulle kvinnorna betraktas i förhållande till hur de här männen betraktas? Låt både killar och tjejer i klassen komma till tals – skulle de kunna tänka sig att strippa om de blev arbetslösa? Vad skulle de kunna tänka sig att göra och inte tänka sig att göra för att tjäna pengar? Föder sämre tider nya värderingsskalor? I likhet med resonemanget om snatteriet, kan det som varit olagligt eller omoraliskt förvandlas till något högst möjligt? Först käk ("fressen"), sen moral – som Brecht skrev i "Tolvskillingsoperan".*

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

Storbritannien 1997
Manus: Simon Beaufoy
Regi: Peter Cattaneo
Foto: John de Borman
Musik: Anne Dudley
Klipp: Nick Moore & David Freeman
Scenografi: Max Gottlieb

I ROLLERNA:

Gaz – Robert Carlyle
Gerald – Tom Wilkinson
Dave – Mark Addy
Jean – Lesley Sharp
Mandy – Emily Woof
Nathan – William Snape

TEKNISKA UPPGIFTER:

Speltid: 91 min
Format: Vidfilm 1:1.85????????
Ljudsystem: Dolby SR
Censur: Barntillåten
Svensk premiär: 14.11.97

DISTRIBUTION:

Twentieth Century Fox, Box 7548, 103 92 Sthlm Tel 08-566 261 00 Fax 08-566 261 49